

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»:

ХУЛОСАИ ДОНИШГОҲИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

Диссертатсияи Нажмудинзода Рисолат Хайридин дар мавзуи «**Таърихи ташаккули истилоҳоти забоншиносии тоҷик**» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.19 – Назарияи забон дар кафедраи таърихи забон ва типологияи факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба анҷом расидааст.

Нажмудинзода Рисолат Хайридин соли 2015 факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро аз рӯйи ихтисоси “забоншиносӣ ва технологияи нави иттилоотӣ” хатм кардааст. Соли 2016 ба ҳайси аспиранти шӯъбаи ғоибона дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул шуда, онро соли 2020 хатм намудааст. Аз соли 2015 то соли 2023 омӯзгори фанни забони англисӣ дар муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №47-и ноҳияи Рӯдакӣ ва аз соли 2023 то ин ҳол ба ҳайси ассистенти кафедраи забоншиносӣ ва рӯзноманигории факултети филология ва рӯзноманигории Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода фаъолият намуда истодааст.

Роҳбари илмӣ Нажмудинзода Рисолат Хайридин доктори илми филология, профессори кафедраи таърихи забон ва типологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **Гулназарзода Жило Бурӣ** аст.

Мавзуи диссертатсия дар ҷаласаи Шурои олимони факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 4-уми март соли 2016, бо қарори №5 тасдиқ шудааст.

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба диссертант Нажмудинзода Рисолат Хайридин 29-уми октябри соли 2024, №127 дар мавриди супоридани имтиҳонҳои номзадӣ маълумотнома додааст.

Аз баррасии диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Яке аз масъалаҳои муҳим дар илми забоншиносии тоҷик омӯзиш ва таҳқиқи истилоҳоти соҳаҳои гуногуни илм ба шумор меравад. Истилоҳоти илмӣ бахши муҳимми таркиби луғавии забон буда, яке аз манбаъҳои тақмил ва рушди забони адабӣ махсус мегардад.

Истилоҳоти марбут ба илми забоншиносии тоҷик аз ҷумлаи бахши муҳим дар низомии истилоҳоти илмӣ тоҷикӣ ба шумор меравад. Корбурди истилоҳоти илмӣ соҳаи забоншиносӣ дар илми тоҷик собиқаи куҳан дорад. Ҳанӯз дар давраҳои қабл аз ислом ва, баъдан, дар давраи аввали рушди

забони адабии тоҷик истилоҳоти илмӣ соҳаи забоншиносӣ дар осори илмӣ олимон, аз қабили Абуалӣ ибни Сино корбурди фаровон дошт ва таълифи асари илмӣ гаронарзише дар баҳши овошиносӣ – “Махориҷ-ул-хуруф”, аз ҷониби Ибни Сино далели возеҳи ин гуфтаҳост. Дар асрҳои минбаъда низ корбасти истилоҳоти илмӣ фаровони соҳаи забоншиносӣ дар асарҳои гуногуни илмӣ ва, ҳамчунин, дар фарҳангномаҳои тафсирий ба назар мерасад. Истилоҳоти мазкур, албатта, аз нигоҳи баромад гуногунанд ва дар давраҳои гуногуни таърихӣ аз ҳисоби вожаҳои қадимаи забон ва вожаҳои иқтибосӣ такмил ёфтаанд.

Дар диссертатсия муҳаққиқ кӯшиш намудааст, ки таърихи ташаккули истилоҳоти забоншиносии тоҷикро аз даврони бостон то замони муосир мавриди баррасӣ қарор диҳад.

Мавзӯи диссертатсия ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқӣ, ки дар **шиносномаи ихтисоси илмӣ 10.02.19 – Назарияи забон** нишон дода шудаанд, комилан мувофиқат мекунад. Муҳтавои диссертатсия ва натиҷаҳои он ба мавзӯи таҳқиқӣ робитаи ногуаста доранд.

Мақсади таҳқиқ баррасии ҳамаҷонибаи таърихи ташаккули истилоҳоти забоншиносии тоҷик аст, ки дар заминаи маводи фарҳангномаҳои мавҷудаи классикӣ ва осори донишмандони асрҳои миёна сурат гирифтааст. Барои расидан ба ҳадафҳо муаллифи диссертатсия дар назди худ чунин вазифаҳо гузоштааст:

- дар асоси таҳлили маводи фарҳангномаҳои форсии пеш аз ислом ва асрҳои миёна илман исбот намудани дастовардҳои муаллифони луғатҳои тафсирий;
- ба таври маҷмӯӣ омӯختан, муайян намудан ва тавсиф намудани масоили назариявӣ ва амалии маводи осори асрҳои миёна доир ба истилоҳоти забоншиносии тоҷик;
- нишон додани самти назариявӣ ва амалии ташаккулу тақомули истилоҳоти илмӣ забоншиносии тоҷик;
- омӯзиш ва нишон додани корбурди истилоҳоти забоншиносӣ дар фарҳангномаҳои тафсирии асрҳои миёна, аз қабили «Фарҳанги Ҷаҳонگیرӣ», «Фарҳанги Рашидӣ», «Бурҳони қотеъ» ва «Ғиёс-ул-луғот»;
- таҳқиқи шарҳи грамматикӣ истилоҳоти забоншиносӣ дар луғатҳои мазкур ва осори донишмандони асрҳои миёна;
- нишон додани корбурди истилоҳоти забоншиносӣ дар осори донишмандони асрҳои миёна;
- гурӯҳбандии истилоҳоти забоншиносӣ;
- омӯзиш ва баррасии истилоҳоти забоншиносӣ дар бахшҳои алоҳида.

Ба сифати **сарчашмаи таҳқиқ** фарҳангномаҳои “Бурҳони Қотеъ” (фонди дастхатҳои Институти Шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 2101), “Мадор-ул-афозил” (фонди дастхатҳои Институти шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, №544), “Мадор-ул-афозил” (фонди дастхатҳои Институти шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, №

1348), “Муаййид-ул-фузало” (фонди дастхатҳои Институти шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 1046), “Фарҳанги Иброҳимӣ” (фонди дастхатҳои Институти шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 418), “Фарҳанги Иброҳимӣ” (фонди дастхатҳои Институти шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 525), “Фарҳанги Ҳусайни Вафой” (фонди дастхатҳои Институти шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 208), “Фарҳанги Ҷаҳонگیرӣ” (фонди дастхатҳои Институти шарқшиносӣ ва мероси хаттии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, №70), «Фарҳанги Рашидӣ», «Ғиёс-ул-луғот» мавриди истифода қарор гирифтааст.

Зимни таълифи диссертатсия ҳамчун асосҳои назариявӣ таҳқиқоти илмӣ ва афкори назариявии муҳаққиқону забоншиносони хориҷӣ, аз ҷумла В.В. Виноградов, А.А. Реформатский, О.С. Ахманова, В.А. Звягинцев, Ф. Гиргас, В.Т. Березин, Габучан, С.И. Баевский, В.Т. Ахвледиани, В.А. Лившиц, Ю.А. Рубинчик, А.С. Пейсиков, Л.Т. Гертсенберг ва забоншиносони тоҷик – Д.Т. Тоҷиев, М.Н. Қосимова, Ш. Рустамов, Р.Х. Додихудоев, Д. Саймиддинов, Ф.Зикриёев, Б.Қамолиддинов, Ҳ. Маҷидов, Д. Хоҷаев, С. Назарзода, С. Сулаймонов, А. Ҳасанов, Х. Раупов, М. Султонов, С. Раҳматуллозода, З. Мухторов, Ф. Шарипова, Ш. Исмаилов, М. Саломиев, Д. Ҳомидов, А. Мирбобоев, Ж. Гулназарова ва олимони дигар истифода шудаанд.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки бори нахуст таърихи ташаккули истилоҳоти забоншиносии тоҷик мавриди таҳлилу таҳқиқи монографӣ қарор мегирад. Дар асоси муқоиса бо манбаъҳои муътамад қайду ишораҳои луғавию грамматикӣ луғату осори донишмандони асримиёнагӣ, ҷун Абуалӣ Сино, Форобӣ, Шамси Қайси Розӣ, Хоҷа Ҳасани Нисорӣ ва ҷанде дигар истилоҳоти забоншиносӣ баррасӣ шуда, арзиши лингвистии онҳо муайян ва дар асоси онҳо таърихи истилоҳот муқаррар карда шудааст.

Натиҷаҳои диссертатсияи номзоди Наҷмудинзода Рисолат Ҳайридин метавонад назарияи илмӣ забоншиносии тоҷикро дар самти истилоҳшиносӣ тақвият бахшад, ҳамчунин, тавсияҳои амалии диссертатсияро метавон барои таҳияи фарҳангномаҳои соҳавӣ ва ҷандзабонаи тоҷикӣ, китобҳои дарсии макотиби таҳсилоти ҳамагонӣ ва олий, ҳамчунин, тартиб додани луғатномаи истилоҳоти забоншиносӣ истифода кард.

Муҳтавои таҳқиқ ва мундариҷаи асосии диссертатсияи Наҷмудинзода Рисолат дар 7 мақолаи муаллиф, ки аз миёни онҳо 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 2 мақола дар маҷмуаи маърузаю гузоришҳои конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ нашр шудаанд, инъикос ёфта, теъдод ва муҳтавои онҳо ба талаботи таълиф ва таҳияи автореферат ва диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илм мувофиқ мебошад.

Мақолаҳои банаҳррасида ба мавзӯи таҳқиқ иртиботи бевосита дошта, муҳтавои асосии диссертатсия ва авторефератро инъикос менамоянд. Рӯйхати мақолаҳои нашрнамуаи муҳаққиқ ҷунин аст:

**I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи
Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон:**

[1-М]. Нажмудинзода Р. Назаре ба таърихи фарҳангшиносии тоҷик [Матн] / Р.Нажмудинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (Маҷаллаи илмӣ). Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Сино, 2017, № 4/6 (140). – С. 93-97.

[2-М]. Нажмудинзода Р. Ташаккули истилоҳоти забоншиносӣ дар асрҳои миёна [Матн] / Р.Нажмудинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (Маҷаллаи илмӣ). Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Сино, 2018, № 4/7 (163) – С. 140-143.

[3-М]. Нажмудинзода Р. Назаре ба таърихи ташаккули истилоҳот [Матн] / Р.Нажмудинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (Маҷаллаи илмӣ). Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Сино, 2018, № 4 (163) – С. 87-90.

[4-М]. Нажмудинзода Р. Нақши низоми грамматикӣ араб дар ташаккули истилоҳоти забоншиносии тоҷикӣ [Матн] / Р.Нажмудинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (Маҷаллаи илмӣ). Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Сино, 2020, № 2 (163) – С. 79-86.

[5-М]. Нажмудинзода Р. Корбурди истилоҳоти забоншиносӣ дар марҳилаи ташаккули забони адабии тоҷикӣ [Матн] / Р.Нажмудинзода // Паёми донишқадаи забонҳо. – Душанбе, 2021, № 3 (43) С. 67-73.

II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигари илмӣ:

[6-М]. Нажмудинзода Р. Даврони истиклол – марҳилаи нави инкишофи истилоҳоти забоншиносии тоҷик / Р.Нажмудинзода // Конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ бахшида ба рӯзи забони давлатӣ таҳти унвони “Забони тоҷикӣ дар арсаи паёмадҳои нав”. – Душанбе, 2024. С.260-265.

[7-М]. Нажмудинзода Р. баёни донишмандони асримиёнагии тоҷик доир ба истилоҳоти бахши луғатшиносӣ / Р.Нажмудинзода // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ “Ховаршиносии муосир ва дурнамои рушди он: масоили забоншиносӣ, матншиносӣ ва робитаҳои адабӣ”. – Хучанд, 2024. С.178-182.

Мавзуи таҳқиқшаванда ба самти таҳқиқи илмӣ кафедраи таърихи забон ва типологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон робитаи бевосита дошта, барои равшан гардидани вазъи забони адабии классикӣ тоҷик, махсусан, вожаҳои истилоҳоти забоншиносӣ дар асрҳои миёна мусоидат менамояд. **Натиҷаҳои таҳқиқи** мавзӯ метавонад ба сифати манбаи омӯзиши таърихи забон ва қонуниятҳои инкишофи вожа ва истилоҳоти забоншиносии тоҷик хизмат намояд.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ аз он иборат аст, ки дар заминаи омӯзишу таҳлили асарҳои назариявӣ донишмандони ватанию хориҷӣ асосҳои назариявӣ амалии мавзуи таҳқиқи диссертатсиониро мушаххас

намуда, таърихи ташаккули истилоҳоти забоншиносии тоҷикро бар асоси маводи фарҳангномаҳои классикӣ ва осори донишмандони асрҳои миёна, инчунин, фарҳангҳои тафсири мавриди таҳқиқ қарор додааст.

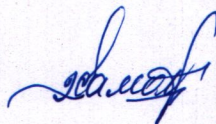
Кафедраи таърихи забон ва типологияи факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон диссертатсияи Нажмудинзода Рисолат Хайридинро дар мавзӯи «**Таърихи ташаккули истилоҳоти забоншиносии тоҷик**» кори анҷомёфтаи илмӣ ва муҳим меҳисобад, ки дар сатҳи хуби илмию таҳқиқӣ таълиф шуда, ба талаботи корҳои илмӣ-таҳқиқӣ ҷавобгӯст. Дар ин замина, диссертатсияи мазкур ба зинаҳои баъдӣ ва ҷимоя аз рӯйи ихтисоси 10.02.19 – Назарияи забон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ тавсия мешавад.

Хулоса дар ҷаласаи кафедраи таърихи забон ва типологияи факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул гардид.

Дар ҷаласа иштирок дошт: 14 нафар.

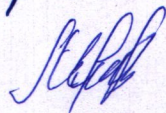
Натиҷаи овоздихӣ: «тарafdор» – 14 нафар, «зид» – нест, «бетараф» – нест. Қарори №3 аз 05.11.2024.

Мудири кафедраи таърихи
забон ва типология, номзади
илми филология, дотсент

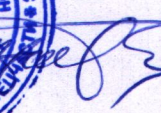
Камолзода Х.М.

Котиби илмӣ, ассистент

Муминова К.М.

Имзоҳои Х.М. Камолзода ва
К.М. Муминоваро тасдиқ мекунам.
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Тавқиев Э.Ш.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17.
Телефон: (+992-37) 221-62-25; факс: 227-15-10.
E-mail: info@tnu.tj